

Stanisław Morawski

Sesja naukowa poświęcona Łukaszowi Górnickiemu

Biuletyn Polonistyczny 21/4 (70), 45-48

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

mianowicie malarstwo, oddziałując na zmysł wzroku, jest "sztuką przestrzeni", poezja zaś - "sztuką czasu". Różnica ta dyktuje przy tym konieczność podejmowania innych tematów przez malarzy i poetów. Szczególnie ważne wydaje się w tej teorii pojęcie "gustu" odbiorcy (choć "gust" ten zwykle zgadza się, według Dubosa, z regułami i normami klasycyzmu). Referentka zaakcentowała również pogląd o obu aspektach dzieła artystycznego: powszechnym (jak byśmy dziś powiedzieli - "diachronicznym") i będącym wyrazem epoki ("synchronicznym").

W dyskusjach towarzyszących referatom wyłoniło się szereg problemów dotyczących możliwości analogicznego badania literatury i sztuk plastycznych, które zapewne znajdą rozstrzygnięcie za rok, w drugiej części seminarium. Referaty z obydwu sesji zostaną opublikowane w wydaniu książkowym, co pozwoli szerszemu gronu zainteresowanych zapoznać się dokładniej z ich tematyką.

Joanna Krauze-Karpińska

SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA ŁUKASZOWI GÓRNICKIEMU

W dniach 21-22 października 1977 roku obradowała sesja naukowa zorganizowana z okazji 450 rocznicy urodzin Łukasza Górnickiego, której organizatorami byli: Zakład Filologii Polskiej Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku i Białostockie Towarzystwo Naukowe. Impreza miała charakter interdyscyplinarny: z referatami wystąpili historycy, historycy literatury i językoznawcy.

Otwarcia obrad dokonała doc. dr hab. Ewa Wipszycka-Bravo, informując, iż na sesję złożyła się praca polonistów i historyków z kilku ośrodków.

Jako pierwszy wystąpił z referatem "Europejskość i polskość naszego renesansu" prof. dr Janusz Pelc, który zwrócił uwagę na uniwersalność kultury renesansowej i na dominację w niej czynników narodowych, a problem europejskości i polskości naszego renesansu ukazał na przy-

kładzie czterech pokoleń pisarzy tego okresu.

Kolejny referent, doc. dr Marian Jurkowski, mówił o "Renesansowych modelach przekładowych", stwierdzając, że u źródeł wielu literatur europejskich i u początków kształtowania się języków narodowych spotykamy często - obok piśmiennictwa oryginalnego - twórczość przekładową. W Polsce przykładem tego mogą być: "Psałterz puławski", "Psałterz floriański", oraz "Biblia królowej Zofii". W niektórych epokach przekłady przeważają nawet nad twórczością oryginalną. Taką epoką w literaturze polskiej i historii języka polskiego jest renesans, kiedy to spotykamy wszystkie podstawowe typy przekładu - od adaptacyjnych poprzez tłumaczenia wolne i trawersacyjne aż do ścisłego, nie mówiąc już o przeróbkach motywów zapożyczonych z literatur obcych. Typowym jednakże modelem przekładu renesansowego jest adaptacja, zwłaszcza adaptacja polonizująca, której najlepszym przykładem może być "Dworzanin polski" Górnickiego, gdy adaptacją niepolonizującą można nazwać przekład "Psalmów" Jana Kochanowskiego. W okresie renesansu spotykamy się także z teorią przekładu, z wyrażaniem przez poszczególnych pisarzy swojego credo przekładowego, m.in. także przez Górnickiego.

Referat prof. dra Przemysława Zwolińskiego o "Łukaszu Górnickim jako sławiście" zawierał szereg ciekawych odkryć szczegółowych, wynikających z badań nad renesansowymi projektami systemów ortograficznych.

Doc. dr hab. Andrzej Wyrobisz, mówiąc o "Drogach awansu społecznego polskich mieszczan w XVI wieku" ukazał, jak różnorodne były ówczesne kariery mieszczan, zależne głównie od ich stanu majątkowego, wykształcenia, wykonywanego zawodu, wielkości miasta. Wielu mieszczan uzyskiwało szlachectwo; częste były też kariery urzędnicze i duchowne.

Dr Jakub Zdzisław Lichański w referacie pt. "Łukasz Górnicki - retor i filozof" omówił kolejno system gramatyczny i retoryczny autora "Dworzanina polskiego" i wykazał związek Górnickiego jako retora z tradycją nurtu retorycznego, zwanego nurtem platońsko-cycerońskim. Za centralne pojęcia w systemie filozoficznym pisarza przyjął referent wyrazy: paideia i sprawiedliwość.

Przedmiotem zainteresowania mgr Bożeny Chodźko były "Ramy nar-

racyjne »Rozmów Artakseesa i Ewandra«, utworu prozatorskiego S.H. Lubomirskiego" z r. 1683. Poprzez opis wyznaczników i właściwości tekstu autorka referatu zmierzała do umiejscowienia "Rozmów..." jako ogniw pośrodkowych w łańcuchu rozwojowym, który po wielu przemianach i uzupełnieniach doprowadził w finale do powstania gatunku powieści, i potraktowała utwór Lubomirskiego jako kolejny etap rozwoju polskiej prozy narracyjnej, której punktem wcześniejszym był "Dworzanin polski" Ł. Górnickiego, a realizacją późniejszą - "Pan Podstoli" I. Krasickiego.

Mgr Barbara Noworolska, posługując się metodologią stosowaną w badaniach sztuk plastycznych, przedstawiła "Problem manieryzmu w badaniach historycznoliterackich", ukazując »Troas« Górnickiego jako przykład tekstu manierystycznego".

Doc. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa w referacie o "Twórcach książki polskiego renesansu" przedstawiła problemy edytorstwa w ówczesnej Polsce, charakteryzując z jednej strony potrzeby czytelnicze, a z drugiej - zagadnienia interesujące autorów, wydawców, drukarzy.

Prof. Andrzej Wyczański w referacie "Uwagi o nazwiskach chłopskich w Polsce XVI wieku" omówił wyniki własnych badań na temat kształtowania się nazwisk chłopskich w XVI-wiecznej Polsce, kiedy to używane określenia identyfikacyjne spełniały funkcję nazwisk.

Dr Irena Halicka, mówiąc o "Nazwach świadczeń i powinności w języku wsi podlaskiej w XVI wieku", zajęła się kategorią słownictwa nie opracowaną dotychczas z punktu widzenia lingwistycznego: rozpoznała mianowicie to zagadnienie biorąc pod uwagę związki nazw z realiami życia wiejskiego i na tej zasadzie dokonała podziału na nazwy o charakterze wieloznacznym i jednoznacznym. Referentka stwierdziła, że na podstawie zebranego materiału dało się wyodrębnić słownictwo, które występuje tylko na Podlasiu, a nie jest znane np. na Mazowszu. Jest to dowód nakładania się na tym terenie wpływów językowych i kulturowych mazowieckich, wschodniosłowiańskich i częściowo litewskich.

W czasie wycieczki do Tykocina mgr Marek Mrówczyński wygłosił referat nt. "Tykocin w XVI wieku", w którym omówił życie i działalność Łukasza Górnickiego w Tykocinie: autor "Dworzanina polskiego"

był od r. 1565 bibliotekarzem króla, a w latach 1571-1603 starostą tykocińskim.

Wszystkim referatom towarzyszyła ożywiona dyskusja, skupiająca się głównie wokół spraw wzajemnego oświeclania się poszczególnych tematów, współzależności badań historycznych i literackich oraz badań nad historią języka.

Referaty sesji zostaną opublikowane w "Zeszytach Naukowych" Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku.

Dr Stanisław Morawski

„STANISŁAW PRZYBYSZEWSKI (W 50-LECIE ŚMIERCI)”

Z okazji 50 rocznicy śmierci Stanisława Przybyszewskiego odbyła się w Warszawie w dniach 24-26 listopada 1977 r. konferencja naukowa, zorganizowana przez Instytut Badań Literackich PAN.

Gościem honorowym był prof. Stanisław Helsztyński, autor monumentalnej edycji listów Przybyszewskiego, monografii pisarza oraz licznych artykułów i przyczynków dotyczących jego życia i twórczości.

Otwarcia obrad dokonał wicedyrektor d/s naukowych Instytutu, Stefan Treugutt, po czym Tomasz Burek, podejmując zagadnienie: "Przybyszewski - kusiciel", ukazał sylwetkę anarchisty literackiego, wykolejowego mistyka, ateistycznego wizjonera. Takie widzenie Przybyszewskiego nawiązuje do jego tekstów krytycznych, bardzo często poświęconych psychologii twórczości, w których występują równolegle język psychiatrii i język demonologii. Podobnie nowatorska proza Przybyszewskiego tradycyjną formę rozбивa liryzmem. Na zakończenie referent przedstawił projekt wydania wyboru dzieł pisarza w siedmiu tomach.

Maria Podraza-Kwiatkowska wygłosiła referat pt. "»Naga dusza« Przybyszewskiego a epoka munduru". Wychodząc od analizy kontekstowej obu składników pojęcia "nagiej duszy" w pismach Przybyszewskiego, ujawniła kryjące się za tym pojęciem treści ideologiczne: w sfe-